

1

Principiile esențiale ale Școlii Austriece

Una dintre principalele curențe ale programelor de studiu din Facultățile de Economie este aceea de a nu fi oferit, până în prezent, studenților spanioli, o viziune completă și integrată a elementelor teoretice fundamentale care constituie contribuțiile Școlii Austriece moderne de economie. Capitolul de față pretinde să acopere această importantă lacună și să ofere o viziune panoramică a elementelor distinctive, esențiale ale Școlii Austriece care să ajute la înțelegerea evoluției istorice a modului său de gândire, expus în capitolele următoare. Tabelul 1.1 prezintă, într-un mod clar și simplu, diferențele fundamentale dintre Școala Austriacă și paradigma dominantă (neoclasică), predată de o manieră generalizată în universitățile noastre. El ne permite să sesizăm dintr-o privire diferitele elemente de contrast dintre cele două abordări, comentate detaliat în paginile ce urmează.

Tabel 1.1*Diferențe esențiale între Școala Austriacă și Școala neoclasică*

<i>Puncte de comparație</i>	<i>Paradigma austriacă</i>	<i>Paradigma neoclasică</i>
1. Conceptul de economie (principiu fundamental).	O teorie a acțiunii umane înțeleasă ca un proces dinamic (praxeologie).	O teorie a <i>deciziei</i> : maximizare supusă restricțiilor (conceptul îngust de "raționalitate").
2. Punctul de vedere metodologic.	Subiectivismul.	Stereotipul <i>individualismului metodologic</i> (obiectivist).
3. Protagonistul proceselor sociale.	<i>Întreprinzătorul</i> creativ.	<i>Homo oeconomicus</i> .
4. Posibilitatea ca actorii să se înșele <i>a priori</i> și natura profitului antreprenorial:	Se pot admite erori antreprenoriale pure care ar fi putut fi evitate dacă s-ar fi dovedit o mai mare perspicacitate în identificarea oportunităților de câștig.	Nu se admit erori ce ar putea fi regretate deoarece toate deciziile trecute sunt analizate în termeni de costuri și beneficii. Beneficiile antreprenoriale sunt considerate ca fiind venitul unui factor adițional de producție.
5. Conceptul de informație:	Cunoașterea și informația sunt <i>subiective</i> , se găsesc <i>dispersate</i> și în continuă <i>schimbare</i> (creativitatea antreprenorială). Distanțiere radicală între cunoașterea științifică (obiectivă) și practică (subiectivă).	Se presupune o informare completă (în termeni de certitudine sau de probabilitate) asupra scopurilor și mijloacelor, obiectivă și <i>stabilă</i> . Nu se face distincție între cunoașterea practică (antreprenorială) și științifică.
6. Domeniu de referință:	Proces general care tinde spre coordonare. Nu există distincție între micro- și macro-: toate problemele economice se studiază prin inter-relaționare.	Model de echilibru (general sau parțial). Separarea între micro- și macro-economie.

<i>Puncte de comparație</i>	<i>Paradigma austriacă</i>	<i>Paradigma neoclasică</i>
7. Conceptul de "conurență":	Proces de rivalitate antreprenorială.	Situația sau modelul "conurenței perfecte".
8. Conceptul de cost:	<i>Subiectiv</i> (depinde de perspicacitatea antreprenorială pentru descoperirea de noi scopuri alternative).	Obiectiv și constant (se poate cunoaște de către un terț și măsura).
9. Formalismul:	Logica <i>verbală</i> (abstractă și formală) care admite timpul subiectiv și creativitatea umană.	Formalism <i>matematic</i> (limbaj simbolic specific analizei fenomenelor atemporale și constante, stabile).
10. Relația cu lumea empirică	Raționamente aprioristic-deductive: Separare radicală și, în același timp, coordonarea între teorie (știință) și istorie (artă). Istoria nu poate servi verificării teoriilor.	Verificarea empirică a ipotezelor (cel puțin de manieră retorică).
11. Posibilitățile de predicție specifică:	Imposibile, căci ceea ce se produce depinde de o cunoaștere antreprenorială viitoare, inexistentă încă. Sunt posibile doar predicții de principiu: <i>pattern predictions</i> , de tip calitativ și teoretic asupra consecințelor dez-ordonatoare ale intervenționismului.	Predicția este un obiectiv căutat deliberat
12. Responsabilul predicției:	Întreprinzătorul.	Analistul economic (inginerul social).
13. Stadiul actual al paradigmei:	<i>Renaștere</i> importantă de-a lungul ultimilor 25 de ani (în special după criza keynesismului și prăbușirea socialismului real).	Situație de <i>criză și schimbare</i> accelerată.

<i>Puncte de comparație</i>	<i>Paradigma austriacă</i>	<i>Paradigma neoclasică</i>
14. Cantitatea de "capital uman" investit:	<i>Minoritară</i> , dar în creștere	<i>Majoritară</i> , prezentând semne de dispersie și dezintegrare.
15. Tipul de capital uman investit:	Teoreticieni și filosofi cu optică multidisciplinară. Liberali radicali.	Specialiști în intervenții economice (<i>piecemeal social engineering</i>). Grad foarte diferit de compromis cu libertatea.
16. Contribuțiile cele mai recente:	<ul style="list-style-type: none"> - Analiza critică a coerciției instituționale (socialism și intervenționism). - Teoria <i>free-banking</i> și a ciclurilor economice. - Teoria evoluționistă a instituțiilor (juridice, morale). - Teoria funcției antreprenoriale - Analiza critică a "justiției sociale". 	<ul style="list-style-type: none"> - Teoria "alegerilor publice" (public choice). - Analiza economică a familiei. - Analiza economică a dreptului. - Noua macroeconomie clasică. - Teoria economică a "informației" (economics of information). - Noii keynesieni.
17. Poziția relativă a diferiților autori.	Rothbard, Mises, Hayek, Kirzner.	Coase, Friedman, Becker, Samuelson, Stiglitz.

1.1. Teoria austriacă a acțiunii versus teoria neoclasică a deciziei

Teoreticienii austrieci concep știința economică mai curând ca o teorie a acțiunii decât ca una a deciziei iar aceasta reprezintă una dintre caracteristicile care îi separă și îi disting cel mai mult de colegii lor neoclasiци. De fapt, conceptul acțiunii umane înglobează și depășește cu mult conceptul de decizie individuală. În primul rând, conceptul fundamental al acțiunii cuprinde, conform viziunii Școlii Austriece, nu doar procesul ipotetic al deciziei într-un context de cunoaștere "dată" asupra scopurilor și mijloacelor, ci mai degrabă, și acesta este lucrul cel mai important," însăși percepția sistemului de scopuri și mijloace" (Kirzner, 1998:48) în interiorul căruia se produce alocarea economică pe care neoclasiциii tind să o studieze într-un mod exclusiv. În plus, ceea ce contează pentru austrieci nu este luarea unei decizii, ci ca aceasta să se facă sub forma unei acțiuni umane în care *procesul* (care poate fi sau nu dus la bun sfârșit) să presupună o serie de interacțiuni și acte de coordonare, proces al cărui studiu constituie obiectul de cercetare al științei economice. De aceea, pentru austrieci, știința economică, departe de a fi un ansamblu de teorii asupra alegerii sau deciziei, reprezintă un *corpus teoretic* ce privește procesul interacțiunii sociale, proces mai mult sau mai puțin coordonat, în funcție de perspicacitatea dovedită de către actorii implicați în exercițiul acțiunii antreprenoriale. Austriecii critică în special concepția limitată asupra economiei datorată lui Robbins și faimoasei definiții pe care acesta o oferă, considerând-o ca o știință care studiază utilizarea mijloacelor limitate, susceptibile de utilizări alternative pentru satisfacerea nevoilor umane (Robbins, 1932:12). Concepția lui Robbins presupune, implicit, o cunoaștere dată a finalităților și mijloacelor, astfel încât problema economică se vede redusă la o simplă problemă

tehnică de alocare, maximizare sau optimizare, supusă restricțiilor considerate a fi, de asemenea, cunoscute. Altfel spus, concepția despre economie a lui Robbins corespunde esenței paradigmei neoclasică și poate fi considerată ca absolut străină metodologiei Școlii Austriece așa cum este ea înțeleasă astăzi. Cu alte cuvinte, omul lui Robbins este un robot sau o simplă caricatură de ființă umană care se limitează la a reacționa pasiv în fața evenimentelor. În contrast cu această concepție a lui Robbins, trebuie reliefată poziția lui Mises, Kirzner și a altor economiști austrieci care consideră că, în realitate, omul, în loc să aloce mijloace date obiectivelor cunoscute, caută constant noi scopuri și noi mijloace, ținând cont de trecut și utilizându-și imaginația pentru a descoperi și crea viitorul (prin acțiune). Din acest motiv, pentru austrieci, economia se găsește absorbită sau integrată interiorului unei științe mult mai vaste și mai generale, teoriei generale a acțiunii umane (nu a deciziei sau alegerilor umane). După Hayek, cel mai nimerit nume pentru a desemna această știință generală a acțiunii umane, "dacă am avea nevoie de unul, ar fi cel de *științe praxiologice*, definit clar și utilizat pe scară largă de către Ludwig von Mises" (Hayek, 1955:209).

1.2 Subiectivismul austriac versus obiectivismul neoclasic

Un alt aspect de importanță capitală pentru austrieci este *subiectivismul*. Pentru Școala Austriacă, concepția subiectivistă este fundamentală și constă tocmai în încercarea de a edifica știința economică pornind întodeauna de la ființa umană, făcută din carne și oase, considerată ca un actor creativ și inițiator al tuturor proceselor sociale. De aceea, pentru Mises, "teoria economică nu se sprijină lucruri și obiecte materiale; ea tratează oamenii, aprecierile lor și, în consecință, acțiunile umane derivate. Bunurile, mărfurile, bogățiile și toate celelalte noțiuni ale comportamentului nu sunt elemente ale

naturii ci elemente ale spiritului și conduitei umane. Cine dorește să intre în acest univers secund trebuie să uite lumea exterioară și să-și concentreze atenția asupra semnificației acțiunilor pe care le realizează oamenii” (Mises, 1995: 111-112) Astfel, contrar neoclasticilor, teoreticienii Școlii Austriece consideră că restricțiile din economie nu sunt impuse de către fenomene obiective sau de factorii materiali ai lumii exterioare (de exemplu, rezervele de petrol), ci de cunoaștere (descoperirea unui carburator capabil să dubleze eficiența motorului cu combustie internă ar avea același efect economic ca dublarea totalului rezervelor fizice de petrol). De aceea, pentru Școala Austriacă, producția nu reprezintă un fapt fizic natural și extern ci, dimpotrivă, un fenomen intelectual și spiritual.

1.3. Întreprinzătorul austriac *versus* homo oeconomicus neoclastic

Funcția antreprenorială, despre care se vorbește în mare măsură în capitolul următor, ocupă un loc central în teoria economică austriacă deși lipsește cu desăvârșire în economia neoclastică. Ea nu există decât într-o lume reală, aflată mereu în dezechilibru și nu poate avea niciun rol în modelele de echilibru neoclasice. Mai mult, neoclasicii consideră că aceasta este un factor adițional de producție, care poate fi alocat în funcție de profiturile și costurile sperate, fără să-și dea seama că tratând astfel întreprinzătorul, ei plonjează într-o contradicție logică insolubilă: a cere resurse antreprenoriale în funcție de profiturile și costurile sperate înseamnă a crede că se dispune astăzi de o informație (valoarea probabilă a profiturilor și costurilor viitoare) *înainte ca aceasta să fi fost creată* prin însăși funcția antreprenorială. Cu alte cuvinte, funcția antreprenorială, după cum se va arăta ceva mai încolo, constă în a crea și a decoperi o informație

nouă, care nu exista anterior și care nu există și nici nu poate fi cunoscută, atâta timp cât procesul informare nu este dus la bun sfârșit; astfel, devine imposibil de a lua, în prealabil, vreo decizie de alocare de tip neoclasic pe baza profiturilor și costurilor sperate. Pe de altă parte, aproape toți economiștii austrieci consideră astăzi că este falsă credința conform căreia profitul antreprenorial decurge din simpla asumare a riscurilor. Din contră, riscul nu generează decât o creștere a costului proceselor de producție, care nu are cu nimic de-a face cu profitul antreprenorial pur care se produce atunci când întreprinzătorul descoperă o ocazie de câștig ce nu fusese observată și acționează astfel încât să o exploateze (Mises, 1995: 953-955).

1.4 Posibilitatea erorii antreprenoriale pure (austrieci) versus raționalizarea *a posteriori* a tuturor deciziilor (neoclasici)

Rareori poate fi remarcat rolul foarte diferit pe care îl joacă conceptul de *eroare* la Școala Austriacă și la cea Neoclastică. Pentru austrieci, posibilitatea erorii antreprenoriale "pure" există atunci când întreprinzătorii ignoră o ocazie de câștig oferită de către piață. Descoperirea și eliminarea acestui tip de eroare permite "profitul antreprenorial pur." Pentru autorii neoclasici, din contră, nu există niciodată adevărate erori antreprenoriale pe care să le regretăm *a posteriori* iar acest lucru se întâmplă deoarece neoclasicii raționalizează toate deciziile luate în trecut în termenii unei pretinse analize cost-beneficiu făcute în cadrul unei operațiuni de maximizare matematică sub constrângere. Așadar, profiturile antreprenoriale pure nu posedă rațiunea de a exista în universul neoclasic; atunci când sunt menționate, ele sunt considerate ca o plată pentru serviciile unui factor

adițional de producție sau un venit derivat din asumarea riscului.

1.5 Informația subiectivă austriacă versus informația obiectivă neoclasică

Întreprinzătorii generează continuu informații noi al căror caracter fundamental este esențialmente subiectiv, practic, dispersat și dificil de exprimat (Huerta de Soto, 1992: 52-67 și 104-110). Perceperea subiectivă a informației este, deci, un element esențial al metodologiei austriece. Ea lipsește din economia neoclasică, a cărei tendință este de a trata mereu informația într-un mod obiectiv. Trebuie spus că cei mai mulți economiști nu realizează că atunci când austriecii și neoclasicii folosesc termenul *informație*, fac referire la realități profund distincte. În fapt, neoclasicii văd informația ca ceva obiectiv care, ca orice marfă, se cumpără și se vinde pe piață ca urmarea a unei decizii maximizatoare. O astfel de "informație", stocabilă pe diverse suporturi, nu se aseamănă deloc cu *informația în sens subiectiv* despre care vorbesc austriecii: cunoașterea practică, relevantă, interpretată subiectiv, posedată și utilizată de către agent în contextul unei acțiuni concrete. Din acest motiv, economiștii austrieci le reproșează lui Stiglitz și altor teoreticieni neoclasiци ai informației că nu sunt capabili de a integra funcția antreprenorială teoriilor lor asupra informației; totuși, după cum se va demonstra în paginile ce urmează și după cum au sesizat austriecii, *întreprinzătorul* generează și inițiază această informație. Pe deasupra, pentru austrieci, Stiglitz nu reușește să înțeleagă faptul că informația este mereu subiectivă în esență și că piețele pe care le consideră "imperfecte", pe lângă faptul că generează "ineficiențe" (în sens neoclasic), permit apariția ocaziilor potențiale de câștig antreprenorial ce tind să fie descoperite și exploatate de către întreprinzători în procesul

de coordonare pe care ei îl promovează în continuu pe piață (Thomsen, 1992).

1.6 Procesul antreprenorial de coordonare (austrieci) versus modelele de echilibru general și/sau parțial (neoclasici)

De obicei, economiștii neoclasici ignoră, în modelele lor de echilibru, forța coordonatoare pe care, pentru austrieci, o posedă funcția antreprenorială. În realitate, aceasta nu se rezumă la producerea și transmiterea informației dar, ceea ce este și mai important, favorizează, concomitent, *coordonarea* între comportamentele disparate manifestate în interiorul societății. După cum se va remarca în capitolul următor, orice lipsă de coordonare socială se concretizează într-o oportunitate de câștig care rămâne latentă până în momentul descoperirii de către întreprinzători. Când întreprinzătorii își dau seama de această ocazie de a câștiga și acționează în consecință, aceasta dispare producând un proces spontan de coordonare; în acest mod se explică existența tendinței spre echilibru în orice economie reală de piață. În plus, caracterul coordonator al funcției antreprenoriale este singurul care permite existența teoriei economice ca știință, înțelesă ca un *corpus* teoretic de legi ale coordonării ce constituie procesele sociale.

Acest punct de vedere explică de ce economiștii austrieci se interesează de studiul conceptului *dinamic* de concurență (înțeles ca un mecanism de *rivalitate*), în timp ce economiștii neoclasici se concentrează exclusiv pe modelele de echilibru specifice *staticii* comparative (concurență "perfectă", monopol, concurență "imperfectă" sau monopolistică). Pentru austrieci, pare absurdă construirea științei economice pe fundamentul modelului de echilibru ce presupune că întreaga informație relevantă pentru a construi funcțiile

corenpondente ale cererii și ofertei este "dată". Austriecii preferă să studieze, prin opoziție, procesul de piață ce duce *eventual* spre un echilibru, niciodată atins în realitate. S-a ajuns chiar să se vorbească despre un model de *bing bang* social care permite creșterea nelimitată a cunoașterii și civilizației de o manieră pe cât de ajustată și armonioasă (adică, coordonată), pe atât de posibilă în fiecare circumstanță istorică. Acest lucru se întâmplă deoarece procesul antreprenorial de coordonare socială nu se oprește și nu ajunge niciodată la un final. Cu alte cuvinte, acțiunea antreprenorială constă esențialmente în crearea și transmiterea unei noi informații care trebuie să modifice necesarmente percepția generală asupra obiectivelor și mijloacelor a tuturor actorilor implicați în societate. La rândul său, acest lucru face posibilă apariția a noi discordanțe, ce aduc noi ocazii de câștig, care tind să fie descoperite și coordonate de către întreprinzători. Acest proces dinamic nu se sfârșește niciodată, se derulează continuu și perpetuează civilizația (modelul bing-bang-ului social coordonat) (Huerta de Soto, 1992: 78-79). În consecință, problema fundamentală pe care o ridică Școala Austriacă este foarte diferită de cea analizată de economiștii neoclasici. Ea rezidă în studierea procesului dinamic de coordonare socială în decursul căruia indivizii produc și difuzează noi informații (care nu sunt "date"), căutând finalitățile și mijloacele cele mai adecvate contextului fiecărei acțiuni și punând în mișcare, astfel, fără să își dea seama, procesul spontan de coordonare. Pentru austrieci, problema economică fundamentală nu este, deci, de natură tehnică sau tehnologică, cum o concep de regulă teoreticienii modelului neoclasic, ce presupun că scopurile și mijloacele sunt date și punând problema economică sub forma unei simple tehnici de optimizare. În viziunea Școlii Austriece, problema economică fundamentală nu constă în maximizarea unei funcții obiective cunoscute și supuse restricțiilor (știute

în egală măsură) ci este, dimpotrivă, una strict economică: *ea apare atunci când finalitățile și mijloacele sunt numeroase, rivale, a căror cunoaștere nu este disponibilă dar se găsește dispersată în mințile nenumăratelor ființe umane care o produc constant și o generează ex novo și care nu pot ști nici toate posibilitățile și soluțiile alternative existente, nici intensitatea relativă cu care este căutată fiecare dintre ele.*

Mai mult, noi trebuie să înțelegem că inclusiv acțiuni umane care ne apar ca fiind simple operațiuni maximizatoare și optimizatoare prezintă întodeauna o componentă antreprenorială deoarece actorul implicat trebuie să fi realizat, mai întâi, că o asemenea derulare a acțiunii, fie ea automată, mecanică și reactivă, este cea mai convenabilă, date fiind circumstanțele concrete în care el se află. Cu alte cuvinte, *concepția neoclasică nu reprezintă decât un caz particular, relativ puțin important, care se găsește înglobat și absorbit în concepția austriacă, în ultimă instanță, o concepție mult mai generală, mai bogată și mai explicativă a realității sociale.* În plus, teoreticienii austrieci susțin că optica neoclasică tradițională, care separă radical micro- și macro-economia, nu are sens. Dimpotrivă, este preferabilă studierea corelată a problemelor economice fără a se face distincție între părțile lor micro- și macro-. Separarea radicală între aspectele "micro" și cele "macro" ale științei economice reprezintă una dintre slăbiciunile cele mai caracteristice manualelor introductive moderne ale economiei politice; în loc de a furniza un tratament unitar al problemelor economice, așa cum procedează Mises și economiștii austrieci, ele nu încetează de a prezenta știința economică divizată în două discipline distincte ("microeconomia" și "macroeconomia") cărora le lipsește conexiunea și care pot fi, prin urmare, studiate separat. În conformitate cu viziunea lui Mises, această separare utilizează concepte care, în cazul *nivelului general al prețurilor*, ignoră aplicarea teoriei subiective și marginaliste a

valorii la monedă și rămâne ancorată în etapa preștiințifică a economiei, acolo unde se încerca, mai curând, efectuarea de analize în termeni globali sau de ansamblu a bunurilor decât în termenii unităților suplimentare sau marginale. Astfel se explică dezvoltarea unei întregi "discipline nefericite", fondate pe studiul presupuselor relațiilor mecanice între agregatele macroeconomice a căror conexiune cu acțiunea umană este foarte dificilă sau chiar imposibilă de a fi înțeleasă (Mises, 1995: 482).

Economiștii neoclasici au pus în centrul preocupărilor lor modelul echilibrului. În acest model, întreaga informație este presupusă a fi dată (în termenii certitudinii sau probabilității). El teoretizează condițiile existenței unei ajustări perfecte între diferitele variabile ale fiecărui model. Din punctul de vedere al Școlii Austriece, principalul inconvenient al acestei metode este că, presupunând existența unei ajustări perfecte între variabilele și parametrii fiecărui model, se poate ajunge lesne la concluzii eronate asupra relațiilor cauză-efect existente între diferitele fenomene economice. Astfel, din perspectivă austriacă, *echilibrul ar acționa ca o specie de voal; el l-ar împiedica pe teoretician să descopere adevăratele relații dintre cauză și efect existente între fapte, altfel spus, legile economice*. Pentru economiștii neoclasici, mai mult decât legile de tendință unidirecționale, există o determinare mutuală (circulară) de tip funcțional între diferitele fenomene a căror sorginte primară (acțiunea umană) rămâne ascunsă sau fără miză.

1.7 Caracterul subiectiv al costurilor la austrieci versus costul obiectiv la neoclasici

Concepția pur subiectivistă asupra costurilor constituie un alt element esențial al metodologiei Școlii Austriece. Numeroși autori consideră că această idee poate fi

inserată fără mare dificultate în paradigma neoclasică dominantă. Cu toate acestea, teoreticienii neoclasiци nu acceptă caracterul subiectiv al costurilor decât în retorică iar finalmente, deși menționează importanța "costului de oportunitate", ei îl inserează tot timpul în modelele lor într-o manieră obiectivă. În concepția austriecilor, *costul reprezintă valoarea subiectivă pe care actorul o atașează scopurilor sacrificate atunci când decide să acționeze*. Acest lucru înseamnă că nu există costuri obiective dar și că fiecare actor trebuie să își utilizeze perspicacitatea antreprenorială pentru a le descoperi în orice set de circumstanțe s-ar afla. Într-adevăr, un actor poate să nu observe multe posibilități alternative, care odată descoperite antreprenorial, schimba radical concepțiile sale subiective asupra costurilor. În consecință, nu există costuri obiective care tind să determine valoarea scopurilor. În schimb, opusul este adevărat: costurile, ca valori subiective, se susțin (și, deci, sunt determinate) pe baza valorii subiective pe care actorul o atașează scopurilor realmente urmărite (bunuri finale de consum). Ca urmare, pentru economiștii austrieci, prețurile bunurilor finale de consum, în calitate de evaluări subiective concretizate pe piață, determină costurile dispuse a fi asumate pentru a le produce, și nu invers, cum lasă să se înțeleagă economiștii neoclasiци în modelele lor.

1.8 Formalismul verbal al austriecilor versus formalizarea matematică a neoclasiциlor

Poziția diferită a celor două școli cu privire la utilizarea formalismului matematic în analiza economică constituie un alt aspect ce atrage atenția. Încă de la origine, fondatorul Școlii Austriece, Carl Menger, a subliniat cu mare atenție faptul că avantajul limbajului verbal constă în posibilitatea sesizării esențelor (*das Wesen*) din fenomenele economice, lucru pe

care nu îl permite limbajul matematic. De aceea, într-o scrisoare trimisă lui Walras în 1884 Menger se întreba: "Cum am putea ajunge să cunoaștem, spre exemplu, esența valorii, a rentei funciare, a profitului întreprinderii, a diviziunii muncii, a bimetalismului, etc. prin intermediul metodelor matematice?" (Walras, 1965: vol. II, 3). Formalismul matematic este adecvat, în special, pentru a exprima stările de echilibru studiate de economiștii neoclasici dar nu permite inserarea realității subiective a timpului, și cu atât mai puțin a creativității antreprenoriale, caracteristici fundamentale ale discursului analitic al teoreticienilor Școlii Austriece. Hans Mayer a rezumat mai bine ca oricine insuficiențele utilizării formalismului matematic în economie scriind că "în miezul teoriilor matematice ale echilibrului se naște o ficțiune immanentă, mai mult sau mai puțin camuflată: într-adevăr, toate lucrurile sunt corelate prin intermediul ecuațiilor simultane, a mărimilor non-simultane, care nu apar decât într-o secvență genetic cauzală, ca și cum ele ar exista coexista în orice moment. Astfel, punctul de vedere static sincronizează evenimentele, când, ceea ce există, de fapt, în realitate este un proces dinamic; totuși, nimeni nu poate lua în considerare un proces genetic în termeni statici fără a elimina exact caracteristica sa cea mai intimă" (Mayer, 1994: 92).

Considerentele precedente explică de ce, pentru membrii Școlii Austriece, multor teorii și concluzii ale analizei neoclasice asupra consumului și producției le lipsește un sens cu adevărat economic. Astfel, spre exemplu, așa-zisa "lege a utilităților marginale ponderate cu prețuri" are fundamente teoretice ambigue. Mai mult, această lege presupune că actorul este capabil să evalueze simultan utilitatea tuturor bunurilor aflate la dispoziția sa, ignorând faptul că orice acțiune este secvențială, creativă și faptul că bunurile nu sunt evaluate la grămadă punându-se pe picior de egalitate presupusa lor utilitate marginală, ci, mai curând, unul după altul, în contextul

diferitelor acțiuni și etape, pentru fiecare dintre ele utilitatea marginală corespondentă putând fi nu doar diferită ci și incomparabilă (Mayer, 1994: 81 – 83). În concluzie, pentru austrieci, *folosirea matematicii în economie este dăunătoare pentru că ea sincronizează mărimi eterogene din punct de vedere temporal și al creativității antreprenoriale*. Din același motiv, criteriile axiomatiche de raționalitate utilizate de colegii lor neoclasici nu au sens. Într-adevăr, dacă un actor preferă pe A lui B, el poate prefera pe C lui A, fără a înceta să fie "rațional" sau coerent, dacă el s-a răzgândit pur și simplu (chiar dacă doar doar de-a lungul unei sutimi de secundă, cât durează expunerea problemei în propriul său raționament). Din punctul de vedere al economiștilor austrieci, criteriile neoclasice de raționalitate confundă conceptul de constanță, stabilitate cu cel de coerență (Mises, 1995: 123-124).

1.9 Conexiunea teoriei cu lumea empirică: sensul diferit al conceptului de predicție

În fine, modelul Școlii Austriece se opune radical celui al Școlii Neoclasice, predat în universitățile noastre, în privința relației cu lumea empirică și posibilitățile de predicție. Într-adevăr, pentru austrieci, faptul că "observatorul" științific nu poate obține informație subiectivă, produsă și descoperită continuu în mod descentralizat de către actorii-întreprinzători "observați" și inițiatorii procesului social, justifică credința lor în imposibilitatea teoretică de a face demonstrații empirice în știința economică. De fapt, austriecii consideră că motivele care determină imposibilitatea teoretică a socialismului, analizate în capitolele 5 și 6, sunt aceleași care explică de ce *empirismul*, analiza cost-beneficiu sau utilitarismul în sensul cel mai strict nu sunt pot fi fezabile în știința noastră. Este puțin relevant dacă vorbim de un om de știință sau un guvernant care încearcă în van să obțină

informație practică importantă în fiecare caz, fie să confirme teoriile sau să coordoneze prin comenzi. Dacă o asemenea informație ar putea fi obținută, ea ar putea fi foarte bine utilizată pentru a coordona societatea prin comenzi coercitive (ingineria socială specifică socialismului și intervenționismului) sau pentru a confirma empiric teoriile economice. Totuși, atât idealul socialist cât și idealul pozitivist sau strict utilitarist sunt imposibile din punctul de vedere al teoriei economice a Școlii Austriece din următoarele motive: *primo*, datorită volumului imens de informație; *secundo*, din cauza naturii informației (dispersată, subiectivă și tacită); *tertio*, din cauza caracterului dinamic al procesului antreprenorial (nu se poate transmite informația încă negenerată de antreprenori într-un proces de creație inovatoare constantă); și *quarto*, datorită efectului de constrângere și a propriei "observații" științifice (care denaturează, corupe, complică sau pur și simplu împiedică crearea antreprenorială a informației).

Aceleași argumente, analizate în detaliu ceva mai încolo discuta despre istoria polemicii asupra imosibilității calculului economic socialist, pot fi utilizate, de asemenea, pentru a justifica convingerea austrieșilor în imposibilitatea teoretică de a face *predicții detaliate* (adică, raportate la condiții de temporale și spațiale determinate și având un conținut empiric concrete) în domeniul economic. Lucrurile ce se vor întâmpla mâine nu pot fi cunoscute științific astăzi, deoarece ele depind, în mare măsură, de o cunoaștere și o informație încă nedescoperite de către întreprinzători. De aceea, în economie, putem face, în cel mai bun, "predicții de trend", cu caracter general, pe care Hayek le numește *pattern predictions*. Aceste predicții vor fi de natură exclusiv calitativă, teoretică și relativă, și, în cel mai fericit caz, anticipează discordanțele (maladjustments) și efectele lipsei de

coordonare socială produsă de coerciția instituțională (socialism și intervenționism) exercitată asupra pieței.

În plus, trebuie să avem în vedere inexistența faptelor obiective direct observabile în lumea exterioară. Aceasta se datorează faptului că, în conformitate cu optica subiectivistă., obiectele cercetării în știința economică nu sunt decât ideile pe care alții le posedă asupra ceea ce ei fac și a obiectivelor pe care le urmăresc. Aceste idei nu sunt niciodată observabile direct și nu pot fi interpretate decât în termeni istorici. Pentru a interpreta realitatea socială care este istoria, este necesară o teorie prealabilă și o judecată non-științifică (*verstehen* sau înțelegere). Această judecată nu este obiectivă dar poate varia de la un istoric la altul și transformă disciplina sa (istoria) într-o veritabilă artă.

În fine, austriecii consideră că fenomenele empirice sunt mereu variabile, de maniera că nu există nici parametri, nici constante în evenimentele sociale și că, dimpotrivă, nu există decât "variabile"; acest fapt face dificil, dacă nu imposibil, obiectivul tradițional al econometriei și programul metodologic pozitivist sub toate formele sale (de la verificabilismul cel mai naiv la falsificaționismul poperian cel mai sofisticat). În contrast cu idealul pozitivist al neoclasicilor, economiștii austrieci pretind să își construiască disciplina de o manieră aprioristă și deductivă. Pe scurt, acest lucru implică construirea unui arsenal logico-deductiv fondat pe cunoștințe auto-evidente (axiome precum conceptul subiectiv al acțiunii umane cu elementele sale esențiale care, fie rezultă din introspecția experienței intime a cercetătorului, fie sunt considerate auto-evidente deoarece nimeni nu le-a putut contesta fără a se contrazice singur (Hoppe, 1995; Caldwell, 1994: 117 - 138). După austrieci, acest arsenal teoretic este necesar pentru a interpreta adecvat această magmă a fenomenelor istorice, complicate și fără legături aparente care formează universul social, sau pentru a face o istorie a

trecutului sau o prospectare a evenimentelor viitoare (misiune specifică întreprinzătorului) cu un minimum de coerență, de garanții și posibilități de reușită. Acum se poate înțelege importanța enormă pe care austriecii o acordă istoriei ca disciplină și efortul lor de a o distinge de teoria economică, așezând-o în raporturi corecte cu ea (Mises, 1975).

Hayek numește "scientism" aplicarea inadecvată a metodelor specifice științelor naturii domeniului științelor sociale (Hayek, 1955). În universul naturii, există relații constante și funcționale ce permit aplicarea limbajului matematic și realizarea experiențelor cantitative de laborator. Totuși, pentru economiștii austrieci, în știința economică, și spre deosebire de ceea ce se întâmplă în lumea fizică, a ingineriei și a științelor naturale, nu există relații funcționale (prin urmare, nici funcții de ofertă, de cerere, de costuri, nici o altă funcție). Să ne reamintim că, din punct de vedere matematic, și în conformitate cu teoria mulțimilor o funcție nu reprezintă decât o corelație sau o proiecție între elementele a două grupuri numite "mulțime de origine" și "mulțime-imaginație". Or, dată fiind capacitatea creativă înnăscută a omului, care generează și descoperă neîncetat o informație nouă în fiecare circumstanță concretă în care el activează în ceea ce privește scopurile vizate și mijloacele pe care el le crede la dispoziția sa pentru a le atinge, devine evident că în economie nu se regăsește niciunul dintre cele trei elemente necesare pentru apariția unei relații funcționale: a) elementele mulțimii de origine nu sunt nici date nici constante; b) elementele formând mulțime-imaginația nu sunt nici date, nici constante, și c) ceea ce este cel mai important, *corespondențele între elemente celor două mulțimi nu sunt nici ele date ci variază continuu datorită acțiunii și capacității creative a ființei umane*. De aceea, austriecii susțin că în știința economică, utilizarea funcțiilor necesită *ipoteza constanței, stabilității* informației care elimină complet protagonistul tuturor

proceselor sociale: ființa umană, adică ființa dotată cu o capacitate de întreprindere creativă și înnăscută. Marele merit al austriecilor constă în faptul de a fi demonstrat că este perfect posibilă elaborarea întregului *corpus* al teoriei economice de o manieră logică și introducând timpul și creativitatea (*praxeologie*), mai precis, fără a fi nevoie de utilizarea funcțiilor nici de a stabili ipoteze de constanță care nu se împacă cu natura creativă a omului, care este unica și veritabila cauză a tuturor proceselor sociale ce formează obiectul de cercetare al științei economice.

Inclusiv cei mai iluștri economiști neoclasici au fost nevoiți să admită că există importante legi economice (ca teoria evoluției și selecției naturale) ce nu pot fi verificate empiric (Rosen, 1997). Teoreticienii austrieci au insistat, în mod special, asupra insuficiențelor studiilor empirice în ceea ce privește dezvoltarea teoriei economice. Cu toate acestea, studiile empirice pot furniza, în cel mai bun caz, o anumită informație, istoric contingentă, asupra anumitor elemente ale rezultatelor proceselor sociale produse, dar nu furnizează informație asupra structurii formale a acestor procese, a căror cunoaștere constituie cu siguranță obiectul de studiu al teoriei economice. Acest lucru semnifică faptul că studiile empirice nu pot furniza nici o cunoaștere teoretică (eroarea în care vor cădea istoriciștii școlii germane din secolul al XIX –lea și pe care o repetă economiștii neoclasici din zilele noastre). Mai mult, după cum a subliniat Hayek în discursul său la primirea Premiului Nobel, agregatele care sunt măsurabile în termeni statistici nu au, deseori, sens teoretic; și viceversa, numeroase concepte ce au sens teoretic fundamental nu sunt măsurabile și nu permit o tratare empirică (Hayek, 1976b: 9-32).

1.10 Concluzie

Principalele critici pe care austriecii le-au adus neoclasicilor sunt: *în primul rând*, faptul de se fi concentrat exclusiv pe stări de echilibru prin intermediul unui model de maximizare care presupune "dată" informația necesară agenților în ceea ce privește funcțiile și restricțiile lor; *în al doilea rând*, alegerea, deseori arbitrară, a variabilelor și parametrilor, atât în ceea ce privește funcția obiectiv cât și constrângerile, și tendința de a include aspectele cele mai evidente și de a lăsa deoparte altele foarte importante, dar a căror tratare empirică prezintă o mai mare dificultate (valori morale, obiceiuri și tradiții, insitutuții, etc); *în al treilea rând*, de a se fi axat pe modelele de echilibru ce utilizează formalismul matematic ce ascunde adevăratele legături cauză-efect, și, *în al patrulea rând*, de a emite concluzii teoretice din simple interpretări ale realității istorice care pot fi importante în anumite circumstanțe concrete dar care nu pot fi admise ca având o valoare teoretică universală, deoarece ele nu comportă decât o cunoaștere istorică contingentă. Considerațiile precedente nu semnifică faptul că toate concluziile trase până acum în analiza neoclastică sunt eronate. O parte a lor poate fi recuperată și considerată valabilă. Teoreticienii austrieci au subliniat doar că valoarea concluziilor economiștilor neoclasici nu oferă garanție. Analiza dinamică a apărută de austrieci furnizează un mod mai sigur și profitabil de a ajunge la acele concluzii ce rămân valide. În plus, analiza dinamică oferă avantajul de a permite izolarea teoriilor eronate (destul de numeroase, de altfel) deoarece ea pune în lumină viciile și erorile ascunse prin metoda empirică bazată pe modelul echilibrului utilizat de economiștii paradigmei dominante.